

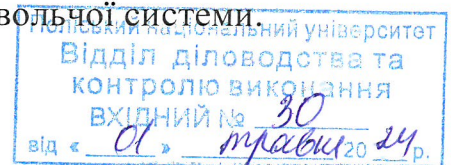
ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Яценко Ольги Миколаївни
на дисертацію Батюка Романа Богдановича «Організаційно-
економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності
аграрних підприємств», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» у разовій
спеціалізованій вченій раді Поліського національного університету

1. Актуальність теми дослідження.

Глобалізація світової економіки та участь у цьому процесі України означає посилення когерентності національних економік, що сприяє більш інтенсивному розвитку на цій основі зовнішньоекономічної діяльності. Важливе місце у цьому процесі належить вітчизняним аграрним підприємствам як важливим гравцям на світовому агропродовольчому ринку. Успішна зовнішньоекономічна діяльність передбачає як вдосконалення технології виробництва товарів, здатних витримати конкуренцію продукції промислово розвинених країн, так і вдосконалення організаційно-економічних відносин з просування товарів на зовнішні ринки.

За умов глобальної геополітичної нестабільності, викликаної, з-поміж іншого, повномасштабним військовим вторгненням росії на територію України, що суттєво вплинуло на здатність останньої повноцінно виробляти та експортувати низку товарних груп аграрної продукції, країни та окремі митні території з метою формування критичних резервів національної продовольчої безпеки вдалися до запровадження численних нетарифних заходів регулювання торгівлі сільськогосподарською продукцією, у т.ч. повної заборони таких товарів. Ескалація війни в Україні залучає важливих гравців світового ринку сільськогосподарських товарів у час і без того високої нестабільності, викликає значне занепокоєння щодо потенційного негативного її впливу на продовольчу безпеку як усередині країн учасниць конфлікту, так і на загальносвітовому рівні. Спостерігається невизначеність навколо її географічного масштабу та тривалості, що обумовлює посилення флюктуаційних змін у межах глобальної агропродовольчої системи.

Зважаючи на це, дисертація Батюка Романа Богдановича набуває актуальності як з наукової, так й практичної точок зору.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, темами, грантами.

Дисертація є складовою теми науково-дослідної роботи кафедри економіки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького: «Основні напрями сталого інноваційного розвитку агропромислового комплексу України» (номер державної реєстрації 0121U110270, 2021–2025 рр.), а також кафедри економіки, підприємництва та туризму Поліського національного університету: «Організаційно-економічні засади забезпечення сталого розвитку Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0121U109310, 2021–2025 рр.).

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота є комплексним дослідженням теоретико-методичних підходів щодо удосконалення організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. Робота є логічно побудованою кваліфікаційною науковою працею із послідовно викладеним матеріалом на базі законодавчих та нормативних актів, які регулюють зовнішньоекономічні правовідносини в Україні, офіційних даних Державної служби статистики України щодо зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств та суб'єктів суміжних галузей, міжнародних та європейських організацій (ООН, ФАО, ОЕСР, СОТ, ЄС, НАФТА, ЄАЕС), наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та особистих спостережень дисертанта.

Ступінь теоретичної обґрунтованості та відповідності результатів наукових положень, висновків і рекомендацій, розроблених у дисертації, підтверджуються застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання, фундаментальні положення

економічної науки стосовно розвитку зовнішньоекономічної діяльності, системний підхід до вивчення відповідної діяльності аграрних підприємств.

Висновки, пропозиції і рекомендації ґрунтуються на результатах критичного аналізу і синтезу, у більшості випадків підтвержені розрахунками або концептуальними моделями, є достатньо повними й аргументованими; поставлена мета дослідження у цілому досягнута.

4. Наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в концептуалізації теоретико-методичних та практичних засад визначення організаційно-економічних закономірностей і особливостей активізації й розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах воєнного стану. Її суть визначається такими положеннями: удосконалено експлікацію поняття «зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств»; розширено інструментарій діагностики перспектив розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств; удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності експортного потенціалу аграрних підприємств шляхом розрахунку індексу інтенсивності торгівлі; виявлено та оцінено вплив зовнішніх факторів на результативність зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; обґрунтовано процес системності формування та реалізації стратегії сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; обґрунтовано теоретико-методичні підходи до трансформації стратегічної карти управління розвитком зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; розроблено методичні засади формування і використання імітаційної моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств; розроблено пропозиції щодо удосконалення системи просування сільськогосподарської продукції на зарубіжні ринки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання результатів і рекомендацій дисертаційного дослідження у процесі організації, управління й активізації зовнішньоекономічної

діяльності вітчизняних аграрних підприємств. Зокрема, пропозиції автора щодо формування стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств Львівської області рекомендовано до упровадження Департаментом агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації (довідка від 26.02.2024 № 01-37/7). Рекомендації щодо розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств прийнято до впровадження ТзОВ «ОСКАР СОЛЮШИН» Львівської області (довідка від 20.10.2023 № 121/23). Рекомендації автора щодо забезпечення активізації розвитку та функціонування зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, у частині запропонованої інтегральної методики оцінки експортного потенціалу підприємств, схвалено і прийнято до впровадження ТзОВ «ТрастГард ЄС» Львівської області (довідка від 20.04.2023 № 15-D).

5. Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях.

У наукових публікаціях містяться основні положення й результати досліджень, що викладені в дисертації й виносяться на захист. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 6,27 ум. друк. арк., з яких автору належить 6,14 ум. друк. арк., у т.ч. 7 праць, в яких опубліковано основні результати дослідження у вітчизняних наукових фахових виданнях категорії Б, 7 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Усі наукові статті мають активні ідентифікатори DOI. Основні теоретичні й практичні результати дослідження оприлюднено на 6 науково-практичних конференціях (Львів, Кам'янець-Подільський, Миколаїв, Житомир, Полтава). Отже, вимоги п. 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у чинній редакції), – дотримані.

6. Оцінка структури, мови і стилю дисертації, відповідність дисертації вимогам МОН України і освітньо-наукової програми.

Дисертація написана діловою українською мовою. Матеріал викладено в логічній послідовності, робота характеризується цілісністю. Загалом робота виконана охайно, без суттєвих граматичних помилок. Структурно складається з анотацій українською і англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків і додатків. Список використаних джерел подано до кожного розділу окремо.

Основний зміст роботи викладений на 185 сторінках, містить 36 рисунків, 48 таблиць і 40 формул.

Текст дисертації в цілому оформлений згідно з ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». Обсяг додатків не перевищує обсягу основного тексту. Список використаних джерел за усіма найменуванням побудований відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За своїм тематичним змістом дисертація відповідає вимогам освітньо-наукової програми «Економіка», що реалізується й акредитована в Поліському національному університеті МОН України.

7. Академічна доброчесність.

Порушень академічної доброчесності в дисертації і наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, на момент опонування роботи не виявлено. Посилання на джерела запозиченого матеріалу в цілому коректні. Фабрикації чи свідомої фальсифікації даних не виявлено. Перевірка на використання здобувачем систем штучного інтелекту нами не здійснювалася, однак текст дисертації характеризується авторським стилем подання матеріалу, що вказує на достатній рівень самостійності автора.

8. Зауваження і дискусійні положення дисертації.

Поряд із безперечно важливими науковими здобутками, позитивною оцінкою змісту і оформлення дисертаційної роботи, слід звернути увагу на окремі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. Автор зазначає що у «дослідженні удосконалено дефініцію поняття «зовнішньоекономічна діяльність аграрних підприємств», під яким запропоновано розуміти «систему зовнішньоекономічних операцій у сфері виробничої діяльності господарюючих суб'єктів аграрного сектора економіки, пов'язаної з експортом та імпортом товарів й послуг з метою отримання прибутку та посилення конкурентних позицій внаслідок виходу на міжнародний ринок» (с. 35-36) , проте у роботі не здійснено дослідження системи зовнішньоекономічної діяльності у сфері виробництва, подано лише кінцеві результати діяльності.

2. В теоретичній частині дослідження варто було б розширити класифікацію форм та видів зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств (табл. 1.2, с.32) та принципи ЗЕД аграрних підприємств (табл. 1.5, с. 40). Крім того, на с. 34-35 (табл.1.3) подано основні складові, що впливають на визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Доцільно було б подати якісні та кількісні складові імплементації цих показників, а відсутність у 2, 3 та 15 позиціях відповідних елементів аналізу ставить під сумнів доцільність їх відображення.

3. В аналітичному розділі роботи (с. 117) автором відображено об'єкти, які формують інформаційний простір України (інформаційні ресурси, засоби інформаційної взаємодії, інформаційна інфраструктура). Чи є доцільність характеризувати інформаційний простір, а також аналізувати видатки з державного бюджету на інформаційне забезпечення, не згадуючи при цьому про здійснення ЗЕД аграрних підприємств?

4. У табл. 3.1, с. 203 подано види ризиків та способи їх мінімізації. Видається доцільним доповнення їх ризиками регулювання, політичними, соціальними, забезпечення якості та відповідності стандартам та іншими

ризиками, адже менеджмент ризиків є важливою складовою ефективного управління аграрним бізнесом в сучасних умовах. Також не враховано ризики, які можуть виникнути в умовах світової економічної кризи. Застосування стратегій зменшення ризиків, включаючи страхування, диверсифікацію ризиків та ефективне планування, може допомогти зменшити негативний вплив цих факторів на діяльність аграрних підприємств.

5. Автором запропоновано систему просування сільськогосподарської продукції на зарубіжні ринки, що базується на комплексному підході до її формування. На рис 3.11, с. 210 подано систему просування продукції АПК на зарубіжні ринки. Проте вказані напрацювання автора змістовно відображають лише загальні поняття, а не опис механізму її просування. Крім того, доцільно було б детальніше дослідити питання організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах вступу України до Світової організації торгівлі.

6. Заслуговує на увагу здійснене автором сценарне прогнозування обсягів експорту продукції вітчизняних аграрних підприємств (пшениці, ріпаку та соняшnikової олії) на світові ринки як одного із основних індикаторів їх зовнішньоекономічної активності (с. 218-220). Водночас необхідним є обґрунтування коректності прогнозування обсягів експорту експортоорієнтованих видів аграрної продукції України за умов невизначеності військової ситуації та рівня змінюваності земель сільськогосподарського призначення у зоні бойових дій на найближчі роки.

7. Окремі пункти загальних висновків мають декларативний характер або ж констатують розглянуті автором проблеми, а не їх розв'язання (п. 3, 4). Висновки мають містити характеристику вирішення наукових завдань, а не лише їх перелік.

Зазначені дискусійні положення та зауваження принципово не впливають на наукову та практичну цінність дисертаційної роботи і не знижують в цілому високої оцінки результатів проведених досліджень.

Загальний висновок

Дисертація Батюка Романа Богдановича «Організаційно-економічні засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на актуальну тему. Отримані результати дослідження і наведені рекомендації у сукупності забезпечують розв'язання наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень і розробку практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічних засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

У цілому дисертація відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (у чинній редакції), а її автор – Батюк Роман Богданович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної
торгівлі і маркетингу
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Ольга ЯЦЕНКО

Підпис	<i>О. Яценко</i>
ЗАСВІДЧУЮ	
Начальник відділу кадрів	
Київський національний економічний	
університет імені Вадима Гетьмана	
<i>Ш. П. Дороненчук</i>	
9	04
2024 р.	